

Sabin Drăgulin

Mihai Milca

**NAȚIONALISMUL
ȘI EXTREMISMUL
POLITIC DE DREAPTA**

Avataruri, mutații, rătăcirii

Cuprins

Prefață	7
<i>Prof. univ. dr. Irina Moroianu ZLĂTESCU</i>	
Introducere	11
<i>Mihai MILCA și Sabin DRĂGULIN</i>	

I. Naționalismul bine temperat

1. Naționalismul adevărat nu exclude democrația bine înțeleasă și nu implică dictatura	19
<i>Sabin DRĂGULIN</i>	
2. Naționalismul în viziunea lui Petre Andrei.....	48
<i>Sabin DRĂGULIN</i>	
3. România în 1918 – de la agonie la extaz	71
<i>Mihai MILCA</i>	
4. Sindromul încercuirii.....	81
<i>Mihai MILCA</i>	

II. Radicalizarea extremei drepte și aventura fascistă

5. O istorie a ideilor naționaliste, xenofobe și rasiste în România modernă; Extrema dreaptă românească.....	89
<i>Sabin DRĂGULIN</i>	
6. <i>Petre Andrei</i> și fascismul în cultura europeană. Un eseu despre libertate	145
<i>Sabin DRĂGULIN</i>	
7. Mussolini și Machiavelli – tentația recuperării ideilor machiavelliene în doctrina fascismului italian.....	152
<i>Mihai MILCA</i>	

III. Propensiunea totalitară spre violență și genocid

8. Evreii, Aliații și Holocaustul 167
Mihai MILCA
9. Un precedent funest de segregare religioasă și etno-rasială:
iudeofobia sanguinară 183
Mihai MILCA

**IV. Elite versus mase în sociologia politică
a contemporaneității**

10. Argumente pentru o sociologie a elitelor politice 197
Mihai MILCA

I. Naționalismul bine temperat

Naționalismul adevărat nu exclude democrația bine înțeleasă și nu implică dictatura¹

Sabin DRĂGULIN

Motto:

*Naționalismul adevărat nu exclude
democrația bine înțeleasă și nu implică dictatura²*

Petre Andrei

Introducere

Pentru a discuta problema antisemitismului în general și a antisemitismului care s-a exprimat pe parcursul diferitor perioade istorice în interiorul statului român, în particular, putem folosi paliere diferite de analiză. Ne putem referi la origini, cauze, actori care au diseminat idei și concepții, factorii interni și externi care au favorizat existența antisemitismului, impactul pe care l-a avut asupra sistemului politic al vremii sau asupra indivizilor care au fost afectați direct sau indirect. Este evident că antisemitismul, prin formele sale de exprimare și consecințele produse a fost și este un demers al excluderii legitimat prin argumente diferite de ordin: rasial, etnic, cultural, politic, economic, religios etc. Istoria ne arată că antisemitismul are rădăcini adânci în istoria umanității, s-a regăsit pe toate continentele, în forme mai mult sau mai puțin radicale, a avut promotori diferiți dar rezultatul a fost același: violența de toate tipurile, exercitată asupra unor grupuri

¹ Acest studiu a fost publicat inițial în *Polis. Revistă de științe politice*, Volum XII, Nr. 1 (43), Serie nouă, decembrie 2023 – februarie 2024, pp. 157-178.

² Petre Andrei, „Fascismul” în revista *Minerva*, Iași, 1927. Pentru o dezvoltarea a temei naționalismului și a raportului acestuia cu antisemitismul recomand: Sabin Drăguliu, „Naționalismul în viziunea lui Petre Andrei”, în *Polis. Revistă de științe politice*, Volum XI, Nr. 2(40), Serie nouă, martie-mai 2023, pp. 75-87.

etno-rasiale, cu precădere asupra evreilor. Violența a avut grade diferite, dar s-a bazat în toate cazurile pe fenomenul de excludere a comunității evreiești fie prin limitarea drepturilor acestora în interiorul statului, a folosirii violenței ciclice împotriva unor comunități întregi, a alungării fizice din țară, ajungându-se până la exterminarea tuturor indivizilor, ca proiect aplicat sistematic.

Alexandru C. Cuza – părinte fondator și simbol al antisemitismului din România

În spațiul românesc personalitatea politică care a realizat legătura între ideile antisemite ale celei de-a doua părți a secolului al XIX-lea și prima jumătate a secolului XX a fost Alexandru C. Cuza. Bucurându-se de o viață lungă (1857-1947), profesorul de economie politică la Universitatea din Iași care în același timp a fost și un cunoscut politician de extrema dreaptă, a reprezentat cu succes militantismul antisemit din România. În calitate de profesor a creat primele grupuri antisemite în mediul studențesc. După încheierea Marelui Război, în 1923 a fondat Liga Apărării Naționale Creștine (LANC), care avea ca emblemă politică svastica. În interiorul acestei organizații, a activat și Corneliu Zelea Codreanu. Viitorul „căpitan” a fost un protejat al lui Codreanu, atât în interiorul Ligii cât și la Universitatea din Iași. Apariția în 1927 a Legiunii „Arhanghelul Mihail” s-a produs ca o sciziune din LANC.

În 1935 a avut loc înființarea Partidul Național-Creștin (PNC) realizat prin fuzionarea Partidului Național Agrar condus de Octavian Goga cu LANC. Cei trei lideri cu putere executivă în interiorul partidului au fost trei intelectuali: A.C. Cuza (președinte suprem), Octavian Goga (președinte) și Nichifor Crainic (vicepreședinte). „Lăncierii” au devenit o mișcare paramilitară, adoptând cămașa albastră. Partidul a participat la alegerile generale din 1937 când regăsim în competiția electorală două partide politice ce își fundamentau doctrina politică pe naționalismul extremist, xenofobie și antisemitism: Partidul Național Creștin și Garda de Fier (care era continuatoarea Legiunii Arhanghelului Mihail). Rezultatele electorale

au fost următoarele: P.N.C. a primit 9,15% iar Garda de Fier 22,8% din totalul sufragiilor.

În urma deciziei Regelui Carol al II-lea, pe 28 decembrie 1937 este instaurat guvernul Goga – Cuza. Până pe 10 februarie 1938, când a fost demis de rege, guvernul a emis o serie de legi cu caracter antisemit, ce au fost aplicate ulterior de guvernele conduse de Miron Cristea, primul patriarh al Bisericii Ortodoxe Române (1925-1939), care au condus la pierderea cetățeniei de către 200 000 de evrei și la interzicerea mai multor organe de presă precum *Adevărul*, *Dimineața* sau *Lupta*.

Pornind de la triada istorism – evoluționism – organicism, Cuza realizează o teorie unitară cu caracter etnicist, prin care și-a propus să explice procesele care determină apariția națiunilor, natura statului, conceptul de stat național și cel de naționalitate, prin intermediul unei chei de lectură legitimată de fobii naționaliste și conspiraționiste.

Națiunea reprezintă „totalitatea indivizilor de același sânge (...) „aceeași ființă colectivă (...) cu același suflet care este naționalitatea”, statul este „organul de cârmuire suverană a nației având ca scop păstrarea și dezvoltarea naționalității”³. Naționalitatea este definită ca fiind „puterea naturală, organică, spirituală a rasei care se pierde prin corcire și neputință”⁴. Națiunea evreiască, prin numărul mare prezent în România, pune în pericol existența națiunii române. Dezvoltarea

³ Biblioteca Academiei Române (B.A.R.), Secția manuscrise, *Clasa de mijloc și cultura naționalistă română*, Mapa III, mss.18, 1921. Pentru o imagine mai clară asupra gândirii lui A.C. Cuza recomand Sabin Drăgulin, „Antisemitismul românesc în secolul modernizării statului român (1848-1948)”, în *Analele Universității: secția Științe Politice*, Editura Pro Universitaria, București, 2008, pp. 65-100 și Sabin Daniel Drăgulin, *Istoria gândirii politice românești 1848-1948*, Editura Pro Universitaria, București, 2010, pp. 101-104.

⁴ *Ibidem*. Aici A.C. Cuza preia teoriile lui Christoph Meiners și a lui Arthur Gobineau care a realizat o scară a „raselor”, prin care cea albă era dominantă iar cea neagră era inferioară. Aceștia consideră că un melanj al rasei dominante/ariene cu cele inferioare va conduce la decăderea rasei dominante. Cuza preia modelul și, folosind termenul de „corcire” ajunge la aceeași concluzie și ca urmare își legitimează poziția.

națiunii române este împiedicată de evrei, deoarece prezența lor în România este prea numeroasă⁵. Eventuala asimilare a evreilor nu este o soluție deoarece „(...) nu poate avea loc decât pe cale fiziologică, prin amestecare de sânge, prin căsătorii mixte”, ceea ce conduce la un nou fenomen, numit de Cuza „corcire a rasei”, care va avea ca rezultat apariția unui alt popor, cu însușirile celor două popoare primordiale⁶. În aceste condiții, militantismul lui Cuza luptă pentru „(...) a păstra neatinsă ființa poporului românesc, cu sângele lui, cu caracterul lui, cu credința strămoșească”⁷.

Așa cum afirmă A.C. Cuza, preluând tradiția antisemitismului clasic numărul mare al prezenței evreilor în România ar fi produs consecințe negative atât din punct de vedere rasial cât și al raporturilor de putere în interiorul societății.

Octavian Goga sau antisemitismul transilvănean

Octavian Goga a fost un important intelectual român ce a rămas în istoria culturii române, dar care a fost unul dintre cei mai importanți antisemiți din perioada interbelică. Ideile sale au reieșit clar din articolele publicate în presa interbelică. Din punct de vedere politic a fost cel care alături de A.C. Cuza a pus bazele juridice ale discriminării evreilor în România. Reacțiile sale negative despre evrei își au sursa în perioada în care Transilvania se afla în componența Imperiului Austro-Ungar: „Nu voi vorbi aici nici măcar de atitudinea evreilor din Vechiul Regat, din timpul războiului și de atunci până azi, ca să-mi pot restrânge constatările numai la Ardeal. Ei bine, această notă antipolitică a evreimii de aici, poartă vina principală și inițială a înăsprii de relațiuni pe urma căreia societatea noastră și-a înlăturat

⁵ *Idem, Creștinismul și iudaismul rezumat al unei conferințe ținute la Brăila*, Mapa III, mss.9, 1927.

⁶ *Idem, Arhiva A.C. Cuza, Despre poporul evreiesc*, Mapa IV, mss.5, f. a.

⁷ *Idem, Naționalismul creștin*, Mapa V, mss.103, f.a.

vechea bunăvoință⁸. Nemulțumirile acestuia s-au accentuat în perioada tulbure a Marelui Război și a celei imediat următoare fiind considerați maghiarofili: (...) Dintr-o ciudată înclinare spre paradox care a constituit totdeauna unul din stigmatele rasei, evreii moșteniți de noi în Ardeal, într-o vreme în care coregionalii lor din capitala Ungariei erau aruncați în Dunăre de către detașamentele lui Horthy, aici s-au menținut în rolul lor de maghiarofili iremediabili. În toată viața lor publică din Ardeal ei au afișat un maghiarism particular, un fel de protestare lărmuitoare de fiecare clipă, o mârâitură cinică și enervantă, dovadă școlile lor și mai ales dovadă aproape toată presa zisă ungurească din Ardeal confecționată după tipicul lor de scribi, tot atât de departe de neamul lui Arpad ca și Ierihonul de Kecikement (...). Din primele zile ale războiului general, Ardealul a devenit un loc de scurgere pe seama evreimii de la nord. Sub presiunea ofensivelor rusești, valuri întregi apăreau acești oaspeți nepoftiți (...). Ei au năpădit sate și orașe până la linia Mureșului, producând pretutindeni perturbații economice, lăsând în urmă revoltă și dezgust⁹. (...) Puneți laolaltă aceste infiltrații continue ale unor străini cu care n-avem absolut nimic de împărțit, cântăriți numărul îngrozitor al acestor intruși pe care nici un tratat internațional nu ne obligă să-i ținem în spinare și veți vedea că prezența lor schimbă radical raporturile demografice din acest colț de pământ. (...) Reacțiunea împotriva lor e cea mai legitimă tresărire de autoconservare. Să nu ni se vorbească de placide idei umanitare și de teorii egalitariste garnisite cu flori retorice, aș vrea să văd un colț din Engiltera sau Normandia cum ar suport o astfel de penetrație parazită. (...) Rezultatul după câțiva ani se vede: acapararea absolută a comerțului și industriei și depozedarea metodică

⁸ Octavian Goga, *Mustul care fierbe*, Ed. Imprimeria Statului, București, 1927, pp. 404-405.

⁹ *Ibidem*, p. 405.

a stăpânilor de ieri. Orașele din nordul Ardealului, cu populația supraîncărcată de acești călători, au trecut în proprietatea lor”¹⁰.

Atitudinea lui Goga împotriva evreilor era argumentată astfel: „În fața situației, numeroase întrebări ni se înfig în conștiință și cer un răspuns. Suntem noi un popor un popor minor, o plămădeală inferioară menită să creeze numai platforma pe seama altor seminții de aleși? Suntem sclavii, predestinați să ducem cu sudori de sânge bolovanii la piramidă pentru ca din vârful ei să sfideze alții eternitatea? Este statul român o capricioasă improvizatie a istorie universale, fără posibilitatea de a salva interesele rasei dominante?”¹¹.

Pentru a vedea dacă afirmațiile sale sunt acoperite de date istorice și statistice este necesar să facem o foarte scurtă incursiune în istoria prezenței evreilor în România.

Primele comunități compacte de evrei au început să pătrundă în Moldova și ulterior în Țara Românească, în număr important după 1830. În perioada medievală a țărilor române nu avem cunoștința de existența unor acțiuni antisemite, în condițiile în care evreii erau prezenți, dar în număr redus.

Prima fază a emigrării evreilor sefarzi are loc după emiterea Decretului de la Alhambra din 1492, prin care evreii din Spania și Portugalia au fost nevoiți să plece. Prezența acestora este atestată de recunoașterea oficială a obștii evreilor sefarzi în Țara Românească, care a avut loc în 1730 prin întărirea dată de domnitorul muntean Nicolae Mavrocordat.

A doua fază a emigrării comunităților de evrei în viitoarele Principate române are loc ca urmare a declanșării unor pogromuri puse în practică de autoritățile țariste pentru alungarea acestora.

Imigrarea evreilor a fost favorizată de domnitorii fanarioți, deoarece evreii reprezentau o comunitate care oferea capitaluri,

¹⁰ *Ibidem*, p. 406.

¹¹ *Ibidem*, p. 38.

oameni specializați în meșteșuguri, deschideau piețele interne și realizau conectarea acestora cu cele externe. Toate aceste deprinderi reprezentau pentru domnitorii fanarioți o oportunitate. Datele ce privesc prezența evreilor în viitoarele Principate sunt desigur lacunare, dar este evident că numărul acestora era redus pentru că mediul nu era stimulator pentru o prezență masivă.

Din datele pe care le avem, pentru secolul al XIX-lea sunt doar estimări pentru că primul Anuar statistic al României realizat conform standardelor occidentale s-a realizat în 1899 și a fost publicat în 1900, rezultă că în anul 1825, în Moldova erau aproximativ 25 000 de evrei, cinci ani mai târziu, în 1830, aproximativ 38 000, pentru ca în următorii zece ani să avem o creștere bruscă la 80 000. După realizarea unirii Principatelor de la 1859, datele relevă că Moldova locuiau 124 867 evrei din 1 463 927 de persoane (8,53%) iar în Țara Românească 17 633 de evrei din 2 098 573 (0,84%). Ne rezultă că, la momentul creării statului român modern, pe teritoriul acestuia locuiau 142 500 de evrei dintr-un număr total de 3 652 500, ceea ce reprezenta 3,90% din totalul populației¹². Estimările din 1866 ne arată prezența a unui număr de 134 168 de evrei dintr-un total de 4 424 961, ceea ce reprezintă 3% din totalul populației. Datele din 1887 ne indică un număr de 300 000 de evrei din totalul de 5 500 000, ceea ce reprezintă 5.5%. Primul recensământ realizat după metode moderne, cel din 1899, ne oferă primele date clare. Astfel, regăsim 256 588 de evrei

¹² Pentru mai multe informații despre această temă recomand Sabin Drăgulin, „Originile rasismului românesc. O istorie a ideilor”, în *Sfera Politicii*, vol. XX, nr. 2(168), 2012, p43. Despre evoluția numărului de evrei pe teritoriul statului român recomand: Dumitru Ivănescu, „Populația evreiască din orașele și târgurile Moldovei între 1774-1832”, *SAHIR*, II, 1997, p. 64, 118, 121, Lucrările statistice ale Moldovei, Capitolul II, *Populațiunea între 1859 și 1860*, Iași, pp. 107-115, Dan Berindei, Eleonora Oprescu, Valeriu Stan, *Documente privind domnia lui Alexandru Ioan Cuza, I (1859-1861)*, Editura Academiei, București, 1989, p. 231 și seria de date statistice privind estimările din anii 1866 și 1877 și Recensămintele din 1899, 1912, 1930, 1941 și 1948.